

Wisselende uitstalling in de vitrinekast:

In het kader van "Het jaar van de Mijnen":

Tentoonstelling van o.a. Bidprentjes verongelukte mijnwerkers, ansichtkaarten, les- en leerboeken OVS en Mijnbouwkunde en rapporten OVS. Uit de verzameling van Arthur Cransveld.

Nummer 71

juli 2015

“etepetete” [ē:tə.pətē:te]

Wat staat daar in hemelsnaam voor een tongbreker? Geen nood! Het is een in de Vaalser volksmond te horen uitdrukking.

Als het woord ergens los staat, bedoeld is niet in zinsverband, dan zijn wij geneigd te denken dat wij van doen hebben met de eerste schrijfoefeningen van een kleuter.

De letterbrei “etepetete” is een uit Duitsland overgewaaid leenwoord. Men hoort het niet meer vaak in de volksmond klinken. Zeker niet uit de spraakkanalen van de jongere generaties. In het dialectsprekend grijze circuit is dat anders. Daar hoort men het woord nog regelmatig.

Laat een Vaalsenaar het woord ergens buiten zijn taalgebied vallen, dan ziet men de toehoorders medelijdend kijken. Zij denken dan dat ze te doen hebben met iemand die een groot spraakgebrek heeft, die dringend naar een logopedist moet. Het is echter een volledig geaccepteerd Vaalser dialectwoord, waarmee men uitdrukking geeft aan de begrippen preutsheid, overgevoeligheid of kieskeurigheid.

De Vaalsenaar gebruikt dit bijvoeglijk naamwoord in attributieve (zelfstandige) of predicatieve (bijwoordelijke) zin.

’t Pietsje döät ziesj heem nit moekke, hae hat ’n etepetete modder (*attributief*); hae döät óch nit in d’r jade foesballe, d’r pap en de mam hant angs vöär de blomme, ze zunt tse etepetete (*predicatief*).

De tongkraker neemt nog ergere vormen aan als de Vaalsenaar er het diminutief “etepeteetsjere” van maakt. Wèn de nónke óp kommelejoesdaach van ’t Jüpsje, noa tsèng bier vlèddieje

wietse junt vertelle, kiekke de oma’s en opa’s jans bedrèmpeld, ’t zunt övverdraeve etepeteetsjere.

Ten slotte: het Vaalser equivalent voor de Nederlandse “aap” levert de volgende abracadabra op: wèn affe affe noa-affe, affe affe affe noa.

Hans Jussen

In dit nummer:

- “etepetete” 1
- Denn et Heimweh nimmste mit 2
- Rondleiding in het stadsarchief van Aken 3
- Literaire Zomer bibliotheek Vaals 3
- In Memoriam Heinz Ortman 3
- Verjaardagen (70+) 4
- Activiteitenagenda 4

3e Verhaal ingezonden door een lezer van de Nieuwsbrief na onze oproep in Nieuwsbrief nr. 66: Denn et Heimweh nimmste mit

Hans van Engeland

Dit is de titel van een mooi Kölsch lied van Marita Köllner (*te horen via YouTube.*) Naast de muziek is ook de tekst de moeite waard om te beluisteren. Als je de woorden Köln en Rhing (Rhein) zou vervangen door Vols en Berg zou het zo maar van toepassing kunnen zijn op ons aller Vaals.

Voor een aantal "emigranten" roept dit dan waarschijnlijk herinneringen op.

Ook bij mij komen dan de mooie momenten boven in mijn eigen onbevungen jeugd in de vijftiger jaren, in en rond Vaals.

Zelf ben ik in Vaals geboren als zoon van politieman Jan van Engeland en Agnes Jacobs. In 1958 zijn wij verhuisd naar Nieuwstadt bij Sittard, waar, tot mijn verbazing, niemand het mooie "Volser plat" verstond en wij dus enige tijd moesten terugvallen op de Nederlandse taal.

Herinneringen zoals:

- Kijken naar het eerste van Wit-Groen waar het veld behoorlijk schuin afliep en waar in de pauze Wiel Hellebrand met vervaarlijke snor thee en limonade verkocht.
- Op het voetbalveld van VTV kijken naar icoon Joep Delnoye, die daar zoveel traande dat zijn eigen rondje in het gras was uitgesleten. Ik kon toen niet vermoeden dat ik 15 jaar later nog eens samen met hem aan de start zou staan.
- 's Winters met de slee een kwartier de Viergrenzenweg op lopen om binnen een minuut weer beneden te zijn. Je moest daar in de bocht bij de Tentstraat hard remmen om niet tegen de muur te vliegen. Enkelen remden helaas te laat.
- Met kameraadjes (zonder ouders) een hele dag spelen in het Vaalserbos ,bij de Belsje tunnel , (kon toen nog) of ravotten op de verwilderde tennisbaan achter het huis van oud-burgemeester Rhoen nabij Melotte aan de Maastrichterlaan.

- Op de kasteelboerderij van Lemiers bij de familie Lanckohr meehelpen/spelen. Moeder bakte 's zaterdags nog vlaaien met eigen producten in de bakoven, gestookt met takkenbossen. Lekkerder vlaai nooit meer gehad. Met grote oren de discussie aangehoord tussen enerzijds vader en anderzijds twee zonen over het aanschaffen van een tractor, die veel meer zou kunnen als twee ferme paarden.

- Verhuizen van de Maastrichterlaan naar nieuwbouw in de Paulusstraat (afgebroken eind 2014). Mevrouw Tokaya (Molukse) verzorgde daar voor het Vaalser politiekorps een uitgebreide en heerlijke Indonesische rijsttafel. Waarbij o.a. Lutgens, Weyenberg, Kraak, Reckman, Urlings, Bergman, Jussen en mijn eigen vader de speciale sambal met veel bier moesten blussen.

- Met de tram tussen de puinhopen van de Tweede Wereldoorlog door naar het centrum van Aken. De Ocher Bend; een spektakel waar je weken naar uitkeek.
- Meelopen in de eindeloos lange processie vanuit de Sint-Pauluskerk de berg op, naar de Maria-grot en terug.
- De mooie, ingetogen, processie tussen de kloosters op de Heuvel en de Eschberg.
- Het Vaalser mannenkoor dat van café naar café trok en daar telkens geweldige

liederen zong.

Prachtig was dat !!

- De tijd op de lagere school in de Lindestraat, bij jufr. Dressen, de heren Deckers, Kieboom, Deitz, Smets en het laatste jaar bij Nelissen in het lokaal in het patronaat bij de protestantse kerk boven in de Kerkstraat.

- Met de fiets naar de kapper in Lemiers om de "mekki" te knippen (10 cent goedkoper als in Vaals).
- Het paardenrennen van de Vaalser Ruitersclub op de weilanden boven bij het Drielandpunt.
- Leren schaatsen op de vijver van kasteel Vaalsbroek.
- Met ons gezin op zondagmiddag te voet door de Holsetterbossen naar "Waldesruhe", het huidige "Hijgend Hert", in Vijlen en terug. Je kon er toen alleen maar flesjes limonade krijgen (buiten) , o ja er was ook een schommel.

Om te eindigen met een zin uit bovengenoemd lied;

Denn ding Heimat verjiss de nit

Hans van Engeland, Susteren

Hartelijk dank aan Hans van Engeland voor dit leuke artikel over zijn herinneringen aan zijn jeugd in Vaals. Uiteraard hopen wij nog op meer interessante en leuke artikelen van onze lezers. Alles is welkom.

v.l.n.r. broer Peter, zus Mieke, buurjongen Bertie Hermans en Hans foto H. van Engelen.

Rondleiding in het stadsarchief van Aken

Op uitnodiging van het stadsarchief van Aken namen elf leden van onze vereniging op 11 mei 2015 deel aan een rondleiding door het stadsarchief.

Deze rondleiding werd verzorgd door de dames Pauels (Archivarin) en Bister (Wissenschaftliche Bibliothekarin).

Het huidige stadsarchief is gelegen in een voormalige gebouw van de naaldenfabriek Rhein-Nadel.

Na een korte inleiding over de voormalige fabriek betraden wij de ruime leeszaal, waar een klein deel van de boeken over Aken en de regio zijn ondergebracht. Hier vindt men ook alle delen van Verleden & Heden van Sankt Tolbert.

Totaal beschikt het archief over ca. 45.000 boeken. In deze leeszaal kan men boeken en archiefstukken aan ruime tafels raadplegen, waarbij men de mogelijkheid heeft om met de eigen meegebrachte laptop te werken.

In een van de restauratieruimten zagen wij hoe oude boeken werden gerestaureerd. Daarna volgde een archiefruimte waar oude kaarten, plannen etc. op groot formaat in ladekasten worden bewaard. Hierna volgden diverse archiefruimten, waarbij ons de oudste oorkonde van het

archief uit 1018 werd getoond. Overigens bevindt zich hier ook de oudste oorkonde waarin Vaals wordt genoemd uit het jaar 1041.

In totaliteit staan in de archiefrekken ca. 10 kilometer aan oorkonden, akten, kaarten, plannen, foto's etc. De fotocollectie van straten, gebouwen enz. van Aken en omgeving bevat ca. 110.000 foto's.

Men toonde ons een peperdure scanner waarmee akten of bladzijden van oude boeken op JPG, TIF of PDF formaat kunnen worden gescand. Op verzoek en tegen betaling kan men dus van bepaalde documenten een scan krijgen.

Wat ons tijdens de bijna twee uur durende rondleiding wel

duidelijk werd, is dat er nog heel veel werk door de archiefmedewerkers moet worden verricht. Heel veel akten moeten nog fatsoenlijk gearchiveerd en opgeborgen worden. Om van digitalisatie nog maar te zwijgen. Omdat het archief tot zomer 2012 in het veel te kleine 'Grashaas am Fischmarkt' was gevestigd, was men zeer beperkt in de mogelijkheden. Nu beschikt men gelukkig over een groot archief, maar het aantal medewerkers is beperkt. Hoe dan ook, het was een zeer interessante rondleiding en voldaan reisden wij met de lijnbus terug naar Vaals, waar met een pilsje op een plaatselijk terras werd nagepraat.

Victor Voncken

Literaire Zomer bibliotheek Vaals

Op 18 augustus a.s. vind er in de Bibliotheek van Vaals een onderdeel van het Duits-Nederlandse Literatuurfestival Literarischer Sommer / Literaire Zomer plaats.

Dit keer zal auteur Dorian Steinhoff zijn boek *Das Licht der Flammen auf unseren Gesichtern* presenteren.

De presentatie begint om 19:00 uur en de entree bedraagt 6 euro inclusief consumptie.

Wilt u aanwezig zijn bij deze presentatie dan kunt u reserveren via 043-3080110. Meer info vind u onder: www.literarischer-sommer.eu of www.heuvellandbibliotheken.nl

In Memoriam Heinz Ortman

Op 5 juli 2015 overleed op 73 jarige leeftijd ons lid Heinz Ortman.

Wij wensen zijn familie veel sterkte toe bij de verwerking van dit grote verlies.

Namens Bestuur en Leden
Monique Louvenberg
(secretaris)

Secretariaat:
Heuvel 4
6291 CS Vaals
Nederland

Telefoon: 043-306 42 06
E-mail: sankttolbert@gmail.com

Bezoek onze
website
sankttolbert.nl

Verenigingsnieuws

Verjaardagen (70+) van Sankt Tolbert-leden

Augustus 2015

11 augustus Ger Leenders 83 jaar
13 augustus Thea Savelberg-Deitz 74 jaar
19 augustus Marie-José Habets 72 jaar
19 augustus Carla Spijkers-Xhonneux 70 jaar
21 augustus Wiel Junggeburst 70 jaar
26 augustus Loek Brounen 70 jaar
31 augustus Truus Tummers 71 jaar

Leden die vermelding in deze rubriek niet op prijs stellen gelieven dit tijdig door te geven aan het secretariaat.

Allen van harte gefeliciteerd!

Activiteitenagenda

13 juni t/m 4 oktober Expositie D'r Internationale Papa, Galerie de Gau

26 juli Catharinawandeltocht Lemiers

1 juli t/m 30 sept. Vaals Amuseert. Een Bourgondische & historische amusewandering door het Zuid-Limburgse Heuvelland. Meer info: www.vaalsamuseert.nl

5 juli t/m 9 aug. Expositie Kopermolen door Alessandro De Matteis en Philipp Dreber

7 aug. t/m 9 aug. Historisch Kampement - 1e Volser Hunnenhorde. Voor meer informatie zie: www.1volser-hunnenhorde.nl

18 aug. Literaire Zomer in de bibliotheek van Vaals. Auteur: Dorian Steinhoff

REAGEREN

De nieuwsbrief is een maandelijkse uitgave van heemkundekring Sankt Tolbert.

Wilt u meer weten over de heemkundekring Sankt Tolbert, een bijdrage leveren aan deze nieuwsbrief of heeft u een interessante mededeling, kijk dan op de website www.sankttolbert.nl of mail naar sankttolbert@gmail.com.

De nieuwsbrieven staan ook in pdf-formaat op de website. Deze kunt u downloaden. Tevens kunt u op de site aangeven als u de nieuwsbrief niet meer wilt ontvangen.